

องค์ความรู้ นวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการเกษตร เพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน

การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

สารบัญ

๑. วิถีชุมชนของคนกับป่านำพาสู่ความพอเพียง
๒. สวนป่าครอบครัว ความมั่นคงและปลอดภัยทาง
๓. การสร้างรายได้ ๑ งาน ๑ แสน
๔. หนึ่งตารางเมตรหนึ่งพันบาท
๕. นานกเพื่อคนไทย
๖. อุทยานออมเงินสังวาลทิพย์

วิถีชุมชนของคนกับป่า นำพาไปสู่ความพอเพียง

หากชุมชนต้องการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างมั่นคง ชุมชนต้องทำการอนุรักษ์ไปพร้อมๆ กัน เพื่อป่าของชุมชน จะได้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งความอุดมสมบูรณ์ ทำให้เกิดแนวคิด วิถีชุมชนของคนกับป่า นำพาไปสู่ความพอเพียง เพื่อให้คนในชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเอง ครอบคลุม ชุมชนให้อยู่ดีมีสุข ลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเองได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ขั้นตอน/วิธีทำ

๑. สร้างกฎระเบียบ ในการรักษาป่า

- ข้อ ๑. ห้ามตัดไม้ทำลายป่า/ฝ่าฝืน จับได้ ปรับนิ้วละ ๕๐๐ บาท
- ข้อ ๒. ห้ามล่าสัตว์ป่า จับได้ ปรับโดยชั่งสัตว์ กิโลกรัมละ ๒๐๐ บาท
- ข้อ ๓. ห้ามบุกรุกป่า จับได้ ปรับตามเนื้อที่ ตารางเมตรละ ๕๐๐ บาท
- ข้อ ๔. ห้ามคนนอกพื้นที่เข้ามาตัดไม้ทำลายป่า ครั้งแรกจับได้ ว่ากล่าว ตักเตือนครั้งต่อไปจับส่งเจ้าหน้าที่ดำเนินคดี
- ข้อ ๕. ห้ามจุดไฟเผาป่า เพื่อล่าสัตว์โดยเด็ดขาด

๒. มีกรรมการป่าชุมชน ชุดลาดตระเวน เพื่อทำการสอดส่องดูแลป่า ป้องกันการละเมิดกฎระเบียบที่วางเอาไว้

๓. ทำแผนการฟื้นฟู โดยมีกิจกรรม ดังนี้

๑. บวชป่า ๓-๕ ปี ต่อ ครั้ง
๒. เลี้ยงผีขุนน้ำ ปีละครั้ง เดือน ๙ แรม ๙ ค่ำ (เหนือ)
๓. ทำแนวกันไฟ สร้างแนวคิโตไม่จุดไฟเผาป่าเพื่อล่าสัตว์
๔. ปลุกต้นไม้ที่คนและสัตว์กินได้ในวันสำคัญ ให้ความรู้การใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน

ข้อควรระวัง

การกำหนดกฎเกณฑ์ การวางแผนจัดการป่าชุมชน และการจัดตั้งกลไกเพื่อจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน หรือคนในชุมชนนั้นเกิดขึ้นมาได้ด้วยการวางแผนร่วมกันของคนในชุมชนที่ต้องมีส่วนร่วมของสมาชิก อย่างแท้จริง นอกจากนี้การวางแผนจัดการของชุมชน ยังต้องเป็นที่รับรู้ และยอมรับของชุมชนรอบข้างด้วย มิเช่นนั้น ก็อาจเกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนขึ้นได้ ดังนั้นการจัดการป่าชุมชนที่จะประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ควรมีการทำงานร่วมกันในรูปเครือข่าย เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการทำงาน

การใช้ประโยชน์

๑. ในฤดูแล้งสามารถเป็นแหล่งต้นน้ำของชุมชน ในฤดูแล้งสามารถใช้น้ำจากลำห้วย ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าชุมชนได้ตลอดทุกฤดู และยังมีโครงการน้ำประปาภูเขาใช้ภายในหมู่บ้านในการทำการเกษตรอีกด้วย

๒. ในฤดูฝนก็จะมีเห็ด หน่อไม้ ที่จะเป็นอาหารให้แก่ชาวบ้านได้มาเก็บไปรับประทานและสามารถนำไปขายสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้ตลอดทั้งปี

๓. เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าจำนวนมาก สร้างความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชน

๔. เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ที่ช่วยกันคิด การลงมือทำเพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการทำงาน

๕. สร้างความรู้ ความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรจากป่าอย่างรู้คุณค่า และการอนุรักษ์ไปพร้อมๆ กัน

สวนป่าครอบครัว

วัสดุ/อุปกรณ์

๑. จอบ/เสียม
๒. ฟาง
๓. ผงถ่าน
๔. เบญจคุณดินดี
๕. เบญจคุณก้อน ๔ ลูก
๖. น้ำหมักจุลินทรีย์เบญจคุณ
๗. พันธุ์ไม้ ๒๐ ชนิด (พีเลียง ๑ ยืนต้น ๔ ฉลาด ๕ ปญญาอ่อน ๑๐)

ขั้นตอน/วิธีทำ

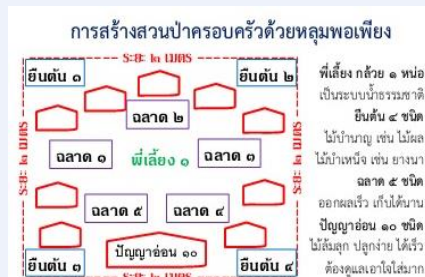
๑. ปักแนวพื้นที่ ๒ x ๒ เมตร ระยะห่างระหว่างหลุม ๒ เมตร สับดินให้ทั่วหลุมและผสมเบญจคุณดินดี ตรงกลางหลุมปลูกไม้พีเลียง ตรงมุมทั้ง ๔ ปลูกไม้ยืนต้น
๒. พื้นที่เหลือ ปลูกไม้ฉลาดกับไม้ปญญาอ่อนสลับกันให้ทั่วหลุม
๓. สุ่มก้อนในชุดฝังก้อนเบญจคุณหลุมละ ๑ ก้อน หว่านผงถ่านให้ทั่วหลุม
๔. นำฟางคลุมต้นไม้ทั้งหมดโรยทับด้วยเบญจคุณดินดีและราดด้วยน้ำหมักจุลินทรีย์เบญจคุณ

ข้อควรระวัง

การเลือกพันธุ์ไม้ ๒๐ ชนิด (พีเลียง ๑ ยืนต้น ๔ ฉลาด ๕ ปญญาอ่อน ๑๐) ต้องคำนึงถึงหลักไม้ ๕ ระดับ ไม้ยืนต้น ๔ ชนิดควรปลูกระยะห่างของชนิดเดียวกัน ๘ เมตร หรือ ตรงมุมของหลุมพอเพียงหลุม เว้นหลุมเพื่อการเจริญเติบโตที่ดี

การใช้ประโยชน์

การทำสวนป่าครอบครัวจะเป็นการสร้างความปลอดภัยและความมั่นคงทางอาหารให้กับครอบครัวและชุมชน สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีมีความหลากหลายทางชีวภาพ ให้ผลผลิตตั้งแต่วันปลูกจนถึงรุ่นลูกหลานนำไปสร้างบ้าน เป็นป่า ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่างได้อย่างมั่นคง นอกจากนั้นยังใช้เป็นกิ่งพันธุ์สำหรับขยายพันธุ์พืชเพื่อจำหน่าย พึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน พืชจะดูแลกันเอง แมลงไม่ค่อยรบกวนเนื่องจากมีกลิ่นที่หลากหลาย ใบก็ย่อยสลายกลายเป็นปุ๋ยให้กันและกัน ลงทุนน้อยแต่ให้ผลผลิตหลากหลายทั้งพืชผักสวนครัว ไม้ผล ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ๑ ไร่จะปลูกได้ ๑๐๐ หลุม สร้างความมั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืน

การสร้างรายได้ ๑ งาน ๑ แสน

วัสดุ / เทคนิคการสร้างมูลค่าผลผลิต

๑. คัดพันธุ์เพื่อขยายพันธุ์โดยเพาะต้นกล้า/ชำ จำหน่าย

- ตัวอย่าง จากพริก ๑ ผล สร้างมูลค่าให้สูง โดยนำเมล็ดไปเพาะจะได้ประมาณ ๕๐ ต้นกล้า (เพาะในถุงดำ) หน่ายถุงละ ๕ บาท x ๕๐ = ๒๕๐ บาท (ราคาส่ง ขายปลีก ๑๐ บาท)

- เน้นการขยายพันธุ์จำหน่าย ผลผลิตเป็นอาหารในครัวเรือน เหลือกินขาย คัดพันธุ์ไว้เพาะกล้าเมล็ด (ในแปลงมีหลากหลายชนิด เช่น มะละกอ แคนนา แคบ้าน มะรุม ผักค้ำต่าง ๆ สระแห่ พริก มะเขือ มะเขือเทศ มะเขือพวง ผักแพว บ่อเลี้ยงปลา/บ่อเลี้ยงกบแบบบ่อพลาสติก)

ขั้นตอนวิธีการ

ในพื้นที่ ๑ งานจัดรูปแบบเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกพืช - ผักทุกอย่างที่บริโภคในครัวเรือน ตามสภาพภูมิประเทศ

๑. ตามฤดูกาล ทำบ่อเลี้ยงปลา-เลี้ยงกบขนาดเล็ก (บ่อพลาสติก/กระชังบก)เป็นอาหารเหลือกินขาย เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ในครัวเรือน

๒. จัดทำแหล่งน้ำให้เพียงพอ (บ่อน้ำตื้น, บ่อบาดาล หรือสระน้ำขนาดเล็กอยู่ใกล้)

๓. กำหนดเป้าให้ชัด วางแผนการบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับสถานการณ์

๔. สร้างโอกาส สร้างตลาด สร้างมูลค่าผลผลิตให้สูงที่สุด

ข้อควรระวัง

ควรคัดพันธุ์ที่สมบูรณ์ไว้ในการเพาะต้นกล้า เพื่อป้องกันการกลายพันธุ์

การใช้ประโยชน์

๑. ลดปัญหา (ที่ทำกินน้อย ดินไม่ดี ใช้น้ำน้อย ทุนน้อย แรงงานน้อย เวลาน้อย)

๒. ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างมูลค่าผลผลิตให้ได้ราคาสูง

๓. สร้างงาน สร้างรายได้ให้ครอบครัว

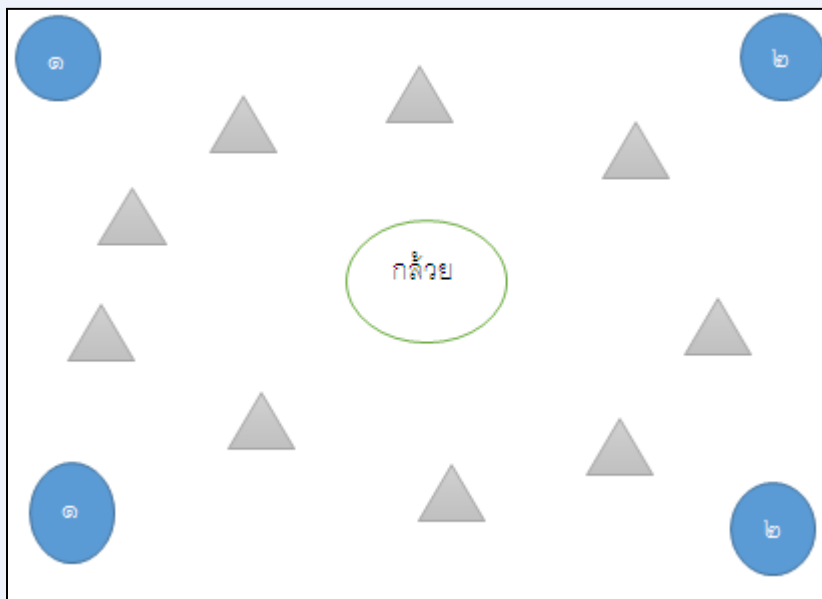
หนึ่งตารางเมตรหนึ่งพันบาท

วัสดุอุปกรณ์

๑. กล้วยน้ำหว่า ๑ ต้น
๒. ยางนา สะเดา ๒ ต้น
๓. น้อยหน่า มะนาว ๒ ต้น
๔. ผักต่างๆ เช่น พริก มะเขือ มะเขือเทศ ถั่วฝักยาว ต้นหอม ผักชี กระน้ำ

ขั้นตอน/วิธีทำ

แผนการปลูกพืชต่อ ๑ ตารางเมตร ๑๐๐๐ บาท มีดังนี้

กล้วย

บริเวณ ตรงกลาง ๑ ตารางเมตรต้องปลูกกล้วยน้ำหว่า ๑ ต้น

ผักต่างๆ เช่น พริก มะเขือ มะเขือเทศ ถั่วฝักยาว ต้นหอม ผักชี กระน้ำ

๑

มุม ๑ ต้องปลูกไม้ยืนต้นเช่น ประดู่ ยางนา สะเดา ตารางวาละ ๒ ต้น

๒

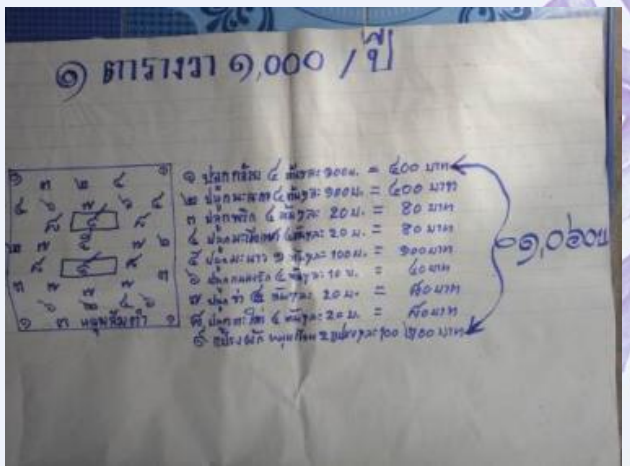
มุม ๒ ต้องปลูกไม้ผลกินได้เช่น น้อยหน่า มะนาว มะกรูด มะม่วง ตารางเมตรละ ๒ ต้น

หมายเหตุ ใน ๑ ตารางเมตรก็จะมีพืชที่หลากหลาย ระยะ ๑ - ๕ เดือนได้ผลผลิตจากผักต่าง ระยะ ๑ - ๕ ปี ได้ผลผลิตจากกล้วยระยะ ๕ ขึ้นไปได้ผลผลิตจากไม้ผลไม้ยืนต้น และทำให้เกิดป่าชุมชน

- ต้องให้น้ำทุกวัน
- ใส่ปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมัก

การใช้ประโยชน์

ใน ๑ ตารางเมตรก็จะมีพืชที่หลากหลาย ระยะ ๑ - ๕ เดือนได้ผลผลิตจากผักต่าง ระยะ ๑ - ๕ ปี ได้ผลผลิตจากกล้วยระยะ ๕ ขึ้นไปได้ผลผลิตจากไม้ผลไม้ยืนต้น และทำให้เกิดป่าชุมชน

นาบกเพื่อคนไทย (๑ คนทำ ๑๕ ตารางวา มีข้าวพอกิน)

วัสดุอุปกรณ์

๑. ผ้าพลาสติกดำทำบ่อน้ำ ๑๕ ตารางวา (๑๕x๔=๖๐ตารางเมตร)
๒. พันธุ์ข้าว กข.๔๓ จำนวน ๒ กิโลกรัม (ทำนา ๕ ครั้งๆละ ๑,๕๐๐ เมล็ด รวมประมาณ ๗,๕๐๐ เมล็ด)
๓. ปุ๋ยชีวภาพ จำนวน ๕ ลิตร
๔. น้ำพอประมาณไม่ต้องท่วมเปียกแห้ง
๕. ปูนขาว จำนวน ๑๐๐ กิโลกรัม
๖. ปุ๋ยหมัก จำนวน ๑๐๐ กิโลกรัม

ขั้นตอน/วิธีทำ

๑. ตกกกล้าบนพื้นดินที่ปรับปรุงแล้ว โดยหยอดเมล็ดที่หุ้มแล้วหลุมละ ๑ เมล็ดห่าง ๕x๕ เซนติเมตร
๒. เอาลูกกลิ้งกลิ้งเมล็ดลงดิน
๓. รดน้ำใส่ปุ๋ยหมัก ๒๒ วัน โดย ๙ วัน รวงจะสูงประมาณ ๒๕ เซนติเมตร
๔. นำปูนขาวใส่แปลงดำ และใส่ปุ๋ยหมักในแปลงนา
๕. ดำนาห่าง ๒๐x๒๐ เซนติเมตร โดยดำกอละ ๒ ต้น
๖. หมั่นรดน้ำและใส่ปุ๋ยตามที่ต้องการมีแมลงใช้สวิงจับแมลงโฉบแปลงหญ้าใช้มือถอน ใช้เวลาประมาณ ๗๓ วันจึงเกี่ยวผลผลิต
๗. ทำนา ๕ ครั้งต่อปีดำครั้งต่อไปในวันเดียวกันโดยตกล้าไว้ล่วงหน้า ๒๒ วัน

ข้อควรระวัง

๑. ควรใช้ผ้าพลาสติกหนา ๑.๕ มิลลิเมตร เพื่อป้องกันพลาสติกรั่ว
๒. น้ำแห้งมากควรหมั่นรดน้ำให้พอชุ่มชื้น
๓. ดูแลหญ้าและแมลงโดยไม่ใช้สารเคมี

การใช้ประโยชน์

๑. เดินตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพ่อหลวงทำให้มีข้าวกินตลอดปีโดยทำข้าวปลอดภัยได้ด้วยตัวเองและกินข้าวกล้องตามพ่อหลวง
๒. แปลงนาบกเป็นที่เรียนรู้การทำนาของครอบครัวเราเอง
๓. เป็นงานอดิเรกที่ไม่ต้องใช้เวลามาก
๔. ใช้พื้นที่ว่างเปล่าที่มีแสงแดดได้ทุกที่แม้แต่บนพื้นปูนซีเมนต์
๕. ใช้เป็นศูนย์เรียนรู้ทำนาให้มีข้าวกิน

อุทยานออมเงินสังวาลย์ทิพย์

สุขภาพ คือ ดอกผลผลิตเกิดจากแนวความคิดที่ว่า สุขภาพดี ไม่มีขาย อยากรู้ได้ต้องทำเอง ปัจจุบัน อาหารเป็นสิ่งสำคัญต่อสุขภาพ ป่านวยใช้หลักความคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พอมี,พอกิน,พออยู่,พอใช้,พออก,พอใจ) เน้นการจัดการอย่างยั่งยืนในพื้นที่ ๑๓ ไร่ ในพื้นที่ที่จะมีความหลากหลายตั้งแต่พืชอาหาร สมุนไพร ไม้ใช้สอย สัตว์บก สัตว์น้ำ ตลอดจนใช้วัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่นมาทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำ เน้นการใช้น้ำหมัก หัวปลีเพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย และนำผลผลิตในแปลงมาแปรรูป ทุกอย่างเหลือจากกิน จึงขายให้มีรายได้ทุกวัน

วัสดุอุปกรณ์

๑. เสাপูน	๘๐ ตัน
๒. ไม้ไผ่	๒๐๐ อัน
๓. แกลลอน ๒๐ ลิตร	๑๐๐ ใบ
๔. เชือกไนล่อน	๑๕ ม้วน
๕. วัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่น	

จุดเด่น ของอุทยานออมเงินสังวาลย์ทิพย์ คือ พืชผักเปรียบเสมือนเงินออมเป็นความมั่นคงทางด้านอาหาร เน้นปลูกผักพื้นบ้าน พืชประจำถิ่นเน้นใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก น้ำหมักจากหัวปลี

ข้อควรระวัง

การระบาดของโรคศัตรูพืช

การใช้ประโยชน์

ผลผลิตที่ได้ในแปลง สามารถนำมาเป็นอาหารในชีวิตประจำวัน ที่เหลือก็จำหน่าย และแปรรูป ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้ที่สนใจ

